

Sveriges Författarförbund - Sveriges Dramatikerförbund - Svenska Journalistförbundet - Sveriges Läromedelsförfattares Förbund - Konstnärernas Riksorganisation - Föreningen Svenska Tecknare - Föreningen Sveriges Konstantverkare och Industriformgivare - Svenska Fotografers Förbund - Föreningen Svenska Tonsättare - Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik - Federationen Svenska Musiker - Svenska Teaterförbundet - Svenska Regissörsföreningen - Oberoende Filmars Förbund - Unionen - klubbarna vid Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkesutövares
Samarbets
nämnd

Stockholm den 18 september 2014

Landstinget i Jönköpings län
Regional utveckling/Stab
Box 1024
551 11 Jönköping

Synpunkter på remissversionen av Region Jönköpings läns kulturplan 2015-2017

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade underlag till regional kulturplan för Region Jönköpings län och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning anföra följande.

Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 15 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, musiker, kompositörer, tonsättare, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem samt tryck- och yttrandefrihet.

KLYS är en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har inneburit, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen. Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och formulera en regional konstnärspolitik präglad av mångfald, konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, d v s att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens skrivande, genomförande och uppföljning. KLYS verkar också för att mindre samråd, där yrkesverksamma bidrar som experter, arvoderas. (Se bilaga: Att ta betalt, KLYS avtals- och arvodesrekommendationer)

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av största vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare. KLYS bevakar också hur regionen arbetar med kulturell mångfald,, hur konstnärlig kvalitet och förnyelse får utrymme samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

Här nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden, när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar skulle behövas för att professionella kulturskapare inom alla konstområden skulle kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättning till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning? Hur kan man stödja de redan yrkesverksamma som vill vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vad har regionen för utvecklingsmål för regionöverskridande verksamhet?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

Övergripande synpunkter på förslaget till kulturplan

KLYS välkomnar att Region Jönköpings län uppvisar ett i många avseenden både positivt och konstruktivt underlag till kulturplan. Dispositionen är omfattande men dokumentet saknar utförligare beskrivningar av förutsättningar och tillvägagångssätt inom respektive kulturområde. Regionen framhåller emellertid att man efter en regional remisskonferens i oktober kommer att lägga fram en reviderad slutversion av dokumentet med fördjupande komplettering i sakfrågorna.

KLYS ser mycket positivt på att man bland sina kulturpolitiska prioriteringar specifikt rubricerar ett avsnitt om villkor för konstnärligt skapande. Dessutom välkomnar vi att man under planperioden bl.a. särskilt kommer att uppmärksamma förutsättningarna för en utveckling av det fria kulturlivet i regionen. Vi noterar dessutom att man i sin plan ger uttryck för en generell öppenhet och kulturell framåtanda, och att man framhåller en viss självkritik när det gäller just de ambitioner man hittills haft för det fria kulturlivet och de strukturella kulturpolitiska utmaningar man står inför i framtiden.

Att man också betonar en utveckling av regionens och dess kommuners generella kulturpolitiska samtalsklimat för att öka den övergripande kulturpolitiska kompetensen är i KLYS ögon mycket välkommet för kommande års kulturutvecklingsarbete i regionen.

I sin plan ger Region Jönköpings län dessutom uttryck för ett starkt engagemang i samverkansmodellen som sådan. KLYS värdesätter att man påtalar vikten av kommunikation och god dialog mellan modellens olika instanser och parter, såväl på riksnivå med samverkansrådet som på kommunal och regional nivå med både politiska, institutionella och fria kultursektorn. Regionen redogör för en viss problematik för kultursamverkan när det kommer till regionens kommunalpolitiska struktur, där kulturpolitiken inte bara måste samsas med flera andra områden utan också blir lidande av en viss underbemanning av specialiserade tjänstemän.

Samrådsarbetet

I denna version av kulturplanen beskriver regionen förslag på hur en rad olika samrådsprocesser ska organiseras och genomföras framöver, både på det regionalpolitiska planet och när det gäller kulturlivet i stort. KLYS ställer sig emellertid frågande till varför det inte alls framgår hur och på vilka premisser det nu aktuella dokumentet tagits fram. Vi uppfattar den ingående redogörelsen för samråd mer som ett visionärt önskemål, utan konkret förankring i det reella kulturlivet eller de pågående kulturverksamheterna i länet.

Regionen påpekar endast i förbigående att det sedan 2012 förs en dialog med det man svepande benämner som "kulturlivets företrädare". Men man utelämnar en närmare beskrivning av vilka som varit inblandade och hur dialogen genomförts. KLYS förutsätter att kulturplanen tagits fram i samråd med bl a företrädare för det fria professionella kulturlivet i regionen och önskar att en utförlig redogörelse för dialoger och övergripande samrådsarbete finns med i regionens slutliga dokument senare i höst.

KLYS vill här understryka betydelsen av att man samråder med yrkesverksamma kulturskapare från olika konstområden, och rekommenderar Region Jönköpings län att titta på hur län som Sörmland, Östergötland, Jämtland, Västernorrland och Uppland arbetat med yrkesmässiga referensgrupper i olika former. Framförallt de tre sistnämnda länen hoppas vi kan inspirera Jönköping till att inrätta liknande konstområdesövergripande kulturskaparråd, där generella frågor kring konstnärspolitik och kulturskapares villkor i regionen dryftas. I kulturskaparråden bör som sagt ingå yrkesverksamma från olika konstområden och dessa ska arvoderas för uppdraget. Det ska understrykas att såväl "fria" kulturskapare som inte är anställda eller kopplade till en institution, som anställda kulturskapare vid kulturinstitutioner, bör komma i fråga i sådana konstområdesövergripande kulturskaparråd.

Kulturpolitiska utgångspunkter – Regionala mål, riktlinjer och prioriteringar

Bland sina kulturpolitiska prioriteringar sätter Region Jönköpings län kulturell infrastruktur högst på dagordningen i denna version av kulturplanen. KLYS finner det lovande att man som nummer två på listan framhäver "förbättrade villkor för konstnärligt skapande", och då bland annat nämner det för KLYS medlemsorganisationer så angelägna området kompetensutveckling. I denna ofullständiga version av kulturplanen utelämnas dock en utveckling av hur man tänker sig en implementering av ambitionerna. KLYS ser fram emot en fördjupning i saken i planrevideringen.

Som nummer tre i prioriteringslistan sägs att regionens kulturliv särskilt ska fokusera barn och unga. Ett lika viktigt fokus torde vara mångfald i kulturlivet liksom jämställdhetsperspektiv och frågor kring nationella minoriteter. Dessa nämns visserligen i planen, men bara i förbigående i inledande visionsavsnittet. KLYS ser gärna vidare regionalt relevanta begreppsdiskussioner och implementeringsfrågor på dessa områden i kommande dokument.

Region Jönköpings län beskriver i sin plan också det man kallar utvecklingsområden med särskilt uppdrag, dvs en rad konstområdesspecifika verksamheter. Härvidlag ger man konkreta åtgärdsförslag och KLYS vill lyfta fram det ganska ovanliga faktum att regionen specifikt uppmärksammar den animerade filmen som konstform. Vi ser också positivt på att man aviserar mer resurser till konstnärlig dans.

I raden av utvecklingsområden listas "det fria kulturlivet" som något specifikt och avgränsat. I ett KLYS-perspektiv är det emellertid högst tvivelaktigt att regionen i sin kulturplan kategoriserar fria professionella kulturskapare som tillhörande ett avgränsat kulturfält vid sidan av andra kulturverksamheter och -områden. Så är inte fallet i praktiken. Fria kulturskapare omfattar såväl enskilt verksamma som institutionsanknutna yrkesutövare. Ofta alternerar de fria i sin yrkesroll, vilket gör det problematiskt att i kulturplanen välja att särskilja och rubricera denna roll som en specifik särart.

Trots att Region Jönköpings län i sina kulturpolitiska utgångspunkter glädjande nog bl a fokuserar den angelägna frågan kring förbättrade konstnärliga villkor finner KLYS det oroande att man samtidigt i ett annat avsnitt konstaterar att regionen idag får allt färre nya konstnärliga yrkesutövare. För KLYS är det dock positivt i sig att man öppet identifierar och påvisar denna problematik och framhäver ambitionen att under kommande planperiod

stimulera det fria kulturlivet ytterligare för att försöka vända trenden.

Förutom att KLYS hade föredragit en grundligare beskrivning av kulturskapares villkor i regionen, så efterlyser KLYS i denna kulturplan på det hela taget en starkare betoning av konstens och kulturens eget värde i förhållande till sk aspektpolitik, och då gärna ett specifikt avsnitt om detta. Det bör också finnas ett avsnitt där man belyser eventuella utmaningar i regionen kring principen om armlängds avstånd. Även om principen tas upp i ett stycke (s.5) så vore det önskvärt om man utvecklade regionens generella policy i denna viktiga fråga.

För att få en bättre överblick av kulturskapares villkor i Jönköpings län vill KLYS rekommendera att regionen kartlägger det fria professionella kulturlivet i länet/regionen. En sådan kartläggning skapar underlag till regionala strategier inom alla konstområden i regionen och till en regional konstnärspolitik.

Regionala utvecklingsområden

KLYS värdesätter de interregionala kulturprojekt som nämns, men skulle välkomna om Region Jönköpings län i sin reviderade version av kulturplanen redogjorde närmare för eventuella interregionala samarbeten med närliggande regioner på mer övergripande plan. Vi vill hänvisa till att Region Sörmland i remissutgåvan till sin kommande kulturplan nämner ett samarbete kring kulturskaparnas delaktighet i samverkansprocessen med Östergötland och Jönköping.

Som det anförs inledningsvis ska regionen efter en regional remisskonferens i oktober lägga fram en reviderad slutversion av dokumentet med fördjupande komplettering av det man kallar utvecklingsområden, dvs mer specifikt om verksamheten inom varje konstområde.

Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

KLYS ser fram emot att höra mer om Jönköpingsregionens övergripande arbete på scenkonst- och musikområdet efter revideringen framöver. Vi värdesätter att man överväger fastlagt årligt verksamhetsbidrag till en sådan brett främjande verksamhet som Share Music Sweden, samt att man pekar ut dansen som en konstform att satsa särskilt på.

Generellt är det viktigt att på scenkonstområdet uppmärksamma att när de offentliga anslagen inte förmår hålla jämna steg med pris- och löneökningar hotas möjligheterna att upprätthålla kvalitet och verksamheters omfattning, samtidigt som utrymmet för förnyelse och utveckling krymper.

KLYS välkomnar regionens strävan att överlag se över och utveckla konstnärlig kompetensutveckling. Bland annat scenkonsten har här ett ständigt stort behov men idag ofta begränsade regionala möjligheter såväl inom institutioner som inom det fria kulturlivet. Det är angeläget att finna långsiktigt fungerande former, vilket föranleder KLYS att propagera för interregionala kompetensutvecklingsprojekt. Inte minst för mindre regioner som angränsar varandra kan synergieffekterna bli goda.

För att scenkonsten ska kunna möta sin publik krävs ett väl utvecklat arrangörstöd och ett aktivt publikarbete. Tidigare fungerande modeller för att förmedla föreställningarna med hjälp av till exempel kultursekreterare har på flera håll rustats ner. Detta har medfört färre föreställningar och ökade kostnader för administration och resor. Att stärka arrangörsledet är därför en strategisk fråga.

Litteratur

KLYS vill påtala att för att få fler litterära yrkesutövare att vilja etablera sig och fortsätta vara verksamma i region Jönköpings län behövs forum/arenor för dessa att utbilda sig, förkovra sig och utbilda andra (i form av skrivarskolor). Det behövs scener av olika slag som möjliggör framträdanden. Inte minst biblioteken är centrala scener där man måste ha råd att arvodera talare, men även andra scener/festivaler behövs och initiativ till sådana bör ges ekonomiskt stöd. Vi understryker också vikten av förbättrade förutsättningar för att kunna synliggöra sina verk på t.ex. festivaler/mässor eller liknande viktiga forum för utbyten.

KLYS sätter stort värde på initiativet kring fristadsförfattare. Författarförbundet arbetar på att få fram ett mentorprogram för fristadsförfattare. Förbundet har en rad medlemmar verksamma i Jönköpingsregionen som skulle kunna delta i ett mentorskap/utbyte som kan vara givande för regionen.

Filmkulturell verksamhet

KLYS ser som sagt positivt på att regionen avser att särskilt uppmärksamma animerad film under kommande planperiod, och vi förutsätter att regionens övriga filmkulturella verksamhet och förutsättningarna/villkoren för yrkesverksamma på området belyses i den reviderade remissutgåvan senare i höst.

Konst- och kulturfrämjande verksamhet

70 procent av konstnärerna i Jönköpings län har en månadsinkomst på 13 300 kronor eller mindre, vilket kan jämföras med den genomsnittliga månadsinkomsten i länet som enligt SCB var 21 432 kronor (år 2012). Detta innebär att majoriteten av konstnärerna i Jönköping har svårt att livnära sig på sin verksamhet. Cirka 36 procent av yrkeskåren uppger att de tvingats tacka nej till att medverka i en utställning för att ersättningen och villkoren är så dåliga att de inte har haft råd. Nästan nio av tio konstnärer har vid något tillfälle inte fått utställningsersättning vid utställningar.¹

Även om Jönköpings län har goda intentioner saknar vi ännu förslag på konkreta satsningar för länets kulturliv i allmänhet och bild- och formområdet i synnerhet.

¹ Se KRO/KIF:s rapport "Utsikt från ateljéerna: Länsvisa undersökningar" (2014).

Jönköpings län använder sig av ett medborgar- såväl som ett verksamhetsperspektiv (s.5). Det senare betonar vikten av kvalitet inom såväl bredd som spets vilket är positivt. Regionen har ett öppet kulturbegrepp som lyfter fram kulturens potential att bryta med invanda mönster och konventioner (s.10). KLYS saknar som tidigare nämnts emellertid en diskussion om konstens egenvärde.

KLYS saknar i överlag en diskussion om konkreta åtgärder på bild-och formområdet. Till detta hör enprocentsregeln, MU-avtalet och en diskussion om jämställdhet inom konsten. Vi gläds dock åt satsningarna på Manifesta Småland 2018, även om det inte gick igenom, samt tror att Vandalorum har stor potential att utvecklas till ett nav för länets konstliv.

Då länet har mycket att arbeta med när det kommer till bild- och formområdet tror KLYS att utarbetandet av en bild-och formstrategi skulle vara mycket värdefullt.

KLYS föreslår att:

- Jönköpings län upprättar en bild-och formstrategi som tar ett samlat grepp på bild-och formkonsten och tar avstamp i länets specifika förutsättningar.
- Jönköpings län skriver in i den regionala kulturplanen hur MU-avtalet, både utställningsersättningen och medverkansersättningen, ska kunna tillämpas i länet och dess kommuners alla utställningsarenor. En plan för hur MU-avtalet kan implementeras på regional såväl som kommunal nivå bör upprättas. Regionen bör erbjuda sina och kommunernas kulturpolitiker, tjänstemän och utställningsarrangörer en workshop om MU-avtalet, åtminstone vartannat år. Detta bör budgeteras. Regionen bör årligen redovisa hur MU-avtalet har implementerats i regionen.
- Enprocentsregeln bör tillämpas vid samtliga ny-, till-, och offentliga ombyggnationer, vilket bör inkludera regionens och kommunernas bolags byggande av infrastruktur och fastigheter. Låt konstnärerna vara delaktiga i utformningen av den offentliga miljön redan vid planeringsstadiet. På så sätt kan den konstnärliga kompetensen utnyttjas effektivt och den offentliga miljön bli bättre. Regionen bör erbjuda sina och kommunernas kulturpolitiker, tjänstemän och utställningsarrangörer en workshop om enprocentsregeln, åtminstone vartannat år, och stöd i att utveckla riktlinjer och metoder för implementeringen av enprocentsregeln. Detta bör budgeteras. Regionen bör årligen redovisa hur enprocentsregeln har implementerats.
- Jönköpings län undersöker möjligheterna att starta ett resurscentrum för bild- och formkonsten som strategiskt samlar och samordnar det regionala konstlivet, myndigheter och näringsliv.
- Engagera bildkonstnärer i olika sammanhang, exempelvis inom utbildningsväsendet, i arbetet med stadsplaner och i olika utvecklingsprocesser. Se konstnärer som en resurs och sikta på att skapa fler arbetstillfällen för fria kulturskapare. Arbeta utifrån målet att skäligen ersättningar alltid ska betalas till professionella konstnärer i alla arrangemang initierade av regionen.

Sammanfattande synpunkter

KLYS finner det värdefullt att Region Jönköpings län i sin kulturplan så tydligt låter kulturpolitiska och konstnärliga frågor dominera framför aspektpolitiska. Vi ser fram emot utfallet av regionens ambitioner att stärka de yrkesverksamma kulturskaparnas förutsättningar liksom den kulturella infrastrukturen i regionen under de kommande åren.

Innehållsförteckningen är vällovligt omfattande och för KLYS är avsnitt om konstnärliga villkor och samrådsarbetet centrala. Då denna version av planen ska revideras och kompletteras med en genomgång av regionens kulturella utvecklingsområden finner KLYS det svårt att mer ingående och konstruktivt analysera och värdera dokumentet.

KLYS efterlyser att regionen i sin plan formulerar målsättningar om att underlätta för kulturskapare att *bo, försörja sig och utvecklas* i sitt konstnärskap i regionen. Sådana skrivningar bör föras in i de regionala målen och riktlinjerna samt gärna i inledningen av dokumentet.

Vi vill tacka Region Jönköpings län för inbjudan till att lämna synpunkter på remissutgåvan och ser fram emot en fortsatt dialog med regionen i kultur- och konstnärspolitiska frågor.

För KLYS

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

Mats Söderlund
Ordförande